

סיפורי האבות והבנים וסברם

מאת יסף אורבך

עצמו, כפי שהיה בעבר הלא רחוק — וטוב לו בשכנותו. שתקן וצייתן כתמיד הוא לובש, בבוא הפקודה, את מדיו מימי הבריבאדה ומתגייס ליחידתו של פרץ. משתתף בשיי רות הפורצות מחסומים, שומע על חבריו שנפלו או נהפכו לנכים. וכשפרץ מציע לו לעזוב את המקום ולנסוע לקורס קצינים — מסרב הוא. אין הוא יכול לדבריו לפקד על אנשים. חסר לו ה"משהו", שבלעדיו אין לפקד על בני אדם בקרב. ואולם לאחר מכן הוא משנה את דעתו. סוף סוף — מהרהר נדב בליבו לאחר השיחה עם פרץ — נקלע לכאן בדרך מקרה. קיבוץ, נקודת ספר, ימים ולילות של שמירה, אימונים ומריבות על מה בכך, וכבר נעשה לך המקום כוונג נעלים ישנות, שאינך מהרהר בהן אלא משהגיעה השעה להחליטן. אלא שפתאום בתוך ההתגודדות האילמת הזאת של חברים ליד המכוניות החיכוכים על עוד פרה שימלטו מכאן, על עוד פרגיות שיצילו, עולה לפניך הכתוב באש שחורה על המקום הזה, בניחתו של כלב בכפר, שאין רואים אותו עכשיו, בנו האיכה ובוזה הפחד הלוחשים מתחת לכוכבים, ומשהו דוחף אותך להימלט גם אתה, טוב שבאו להוציא אותך מכאן. יש עוד מקום, אומד לך ליבך, שבו בתי חומה, שבו המוני אדם. שם אין אחריות מוטלת דוקא עליך. אל תסתכל באדם זה העולה בשביל ופנס-הרוח מעלה עמו את צילו. לאן הוא הולך? מה הועיד לו סידור-העבודה, לוח משי-בצות מטופש זה, המוסיף להתראות כבאכוחו של בית מתוכנן ומסודר ומרחיק-ראות? — — — האינו חש בריח הקברים? לקום ולצאת, נדב... מי ביקש את פרץ להתערב בענייניו? מי? — — — נדב חוזר עם השיירה. אין הוא אלא ממלא פקודה. בדרך הותקפו ופרץ וסיומה חבריו נהרגים ליד המחסומים, שהותקנו על-ידי האויב. הם ירדו להרחיק את המחסום, כי נהג המכונית הראשונה חס על מכוניתו הפרטית ובבלי דעת בתוך המהומה נעזבו בדרך. נדב, האחראי לשיירה בנפול פרץ, אינו חוזר לקחתם. הדבר נתברר יותר מדי מאוחר. שיבה פירושה רצה שאר אנשי השיירה. אחריות תפקידו אומרת לו, שלא יתחשב ברגשות חבריים. וכמצב זה חוזר הוא למעון הסטודנטים, מוזעזע, מוסר-כליות טרדני, זעם ורגש של אימה אינם מרשים ממנו. במעון מוצא הוא את אורה חברתם, חברתו של פרץ, כמפלט אחרון של חיים. ונאחזים השגים זה בזה כדי לברוח מאימת הרגע, לדחוק ככל האפשר את זמעות יום המחרת המחכה להם — — — (י"ום ולילה).

אחר הוא ליזור, הנער הקטן, הפליט מפולין, שנהפך בקיבוץ ובפלמ"ח לנער גברתן האהב בכל רמ"ח אבריו את החיים, ואינו מסוגל לשלוט על יצריו. בקיבוץ הוא גורם צרות. אינו מסתגל למסגרת החברתית. שנות המלחמה לא שינוהו, אדרבא: הם סיפחו וריבו בו את התשוקה לחיים אחרים מאלה שהוא חי כאן. ומחליט הוא ללכת אחר ממת, מפקדו ו"אליליו", זה שידע לגלות גבורה עילאית במצוקות הקרב, וכעת דוהרת מכוניתו ברחבי הנגב, שם הוא "עושה חיים". אני מוכרח לנסות, לזוז מעט... — מצטדק ליזור — לא גולדתי לשבת במקום שבו אמות העצמות שלי נדבקות זו לזו. וגם כסף אני רוצה להרוויח" (ידידו של ממכת).

איש איש וסיפורו. איש איש וחרדת גדולו. אך אין הם יחידים — כאילו לחש באזניו ברטוב — כזהו פני הדור. הם שיחרצו את גורלו של יום המחרת. אין הם מושחתים. אפילו קארייריסטים אינם. הם ממלאים את פקודותיה של היד המשבצת אותם בבית המתוכנן מחדש. בודאי ידעו, — בבוא הפקודה — לגלות שוב אומץ לב. אך אין הם עוד חולמים ולוחמים. הכוח המחייב אותם הוא הרצון לחיות את החיים שניתנו להם. שהרי אי אפשר לשוב ולחיות חיים אלה בשניה. אי אפשר.

האם זהו הדיוקן של הדור הצעיר והקשיש, של האבות והבנים? התיאר ברטוב נכון את התנועה הכללית, את התפתחות המשבר אצל האבות וביחוד אצל הבנים על ידי העלאת הבעיות המרכזיות של התקופה וגילומן בסיפורים הנכונים? שאלות אלו ודומיהן ניקרו במוחי בזמן קריאת הספר כשלבי דוקא הלך שבי אחרי קיסמם הנאראטיבי של אחרים מסיפוריו. והוה הריאליזם המקודה. שרבים (המשך בעמוד 6)

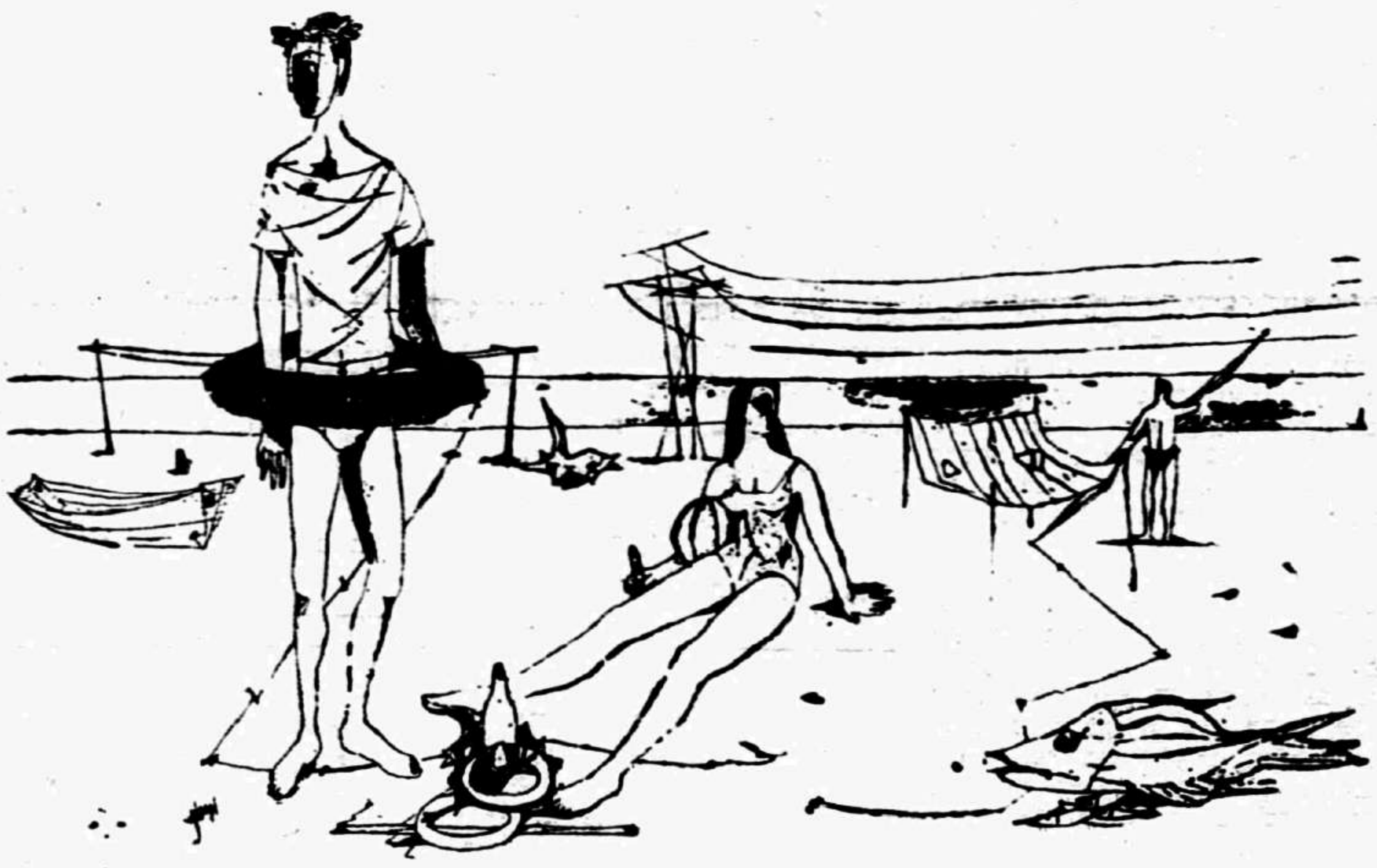
ודך האבות קשה היא כפי שראינו, אך מפותלת ועקלקלה היא דרכם של בני הדור הצעיר. הם עומדים בפני תמורות החיים הסרישורשים ועצמאות, ולפיכך נראים הם, חרף כל מעשי-הגבורה שלהם, עניים זמנע. אין להם לא המרץ הפורץ והעמידה האיתנה של סביבה, ולא האמונה האידיאלית שהיתה לאבותיהם בראשית דרכם בארץ, כשכל אחד הרגיש שהוא מעין קיסר החיים: כמו ידיו חולל את המהפכה בחייו, מרד בגלות, במשטר הסוציאלי, בניחון ובדלות, ובכוח זה, סבר, יבנה את ארצו ויכונן שם משטר חדש. המלחמה הפיתויים של הכרך באירופה, שחשף חימוקיו בפני המנצחים ההרגשה שהם חיים בעולם שנת פרץ, בו מצוה כל אחד לזנוגת מן ההסגר — לחיות את חיי הרגע בטרם ישוב הביתה, ראיית הסבל וההידרדרות הכללית — אינפלאציה כללית זו של ערכים פגמה בפשם של הצעירים החוזרים הביתה, אל המושבה הולה, אל החיים הקרתניים, שם הספסרים מספסרים, הישרים — מתודדרים, שם נתקל אתה על כל צעד במבטי קנאה על אשר זכית להיות בעולם הגדול והמופקר. והנה טרם הספיקו להתאושש, פקדה אותם מלחמת-השחרור על זעזור עיה ומבטניה המרים. מלחמה זו השלימה את אשר החסירה קודמתה: אחרים הם הצעירים החוזרים משדות הקרב, שונים ממה שהיו. אין אמונה בערכים, אין להט מוסרי. הגלהבים המחרפים את נפשם למות, האידיאליסטים ללא תקנה נפלו כשיבלים תחת המגל הקוצר בהן ונצלו רק אלה שידעו להעדיף את החיים על האידיאליים. ואם זעיר-פה וזעיר שם נשארה עוד לפליטה קצת תום האמונה, היא דועכת מחוסר אחיז, במתק, בשאוננו הצורם של הרחוב, השוק, הספסרות והקרתנות. אם כן — מפולת כללית, גיהיליון? לא. אמנם, קודר ומעורער הוא עולמם של הצעירים, אך לכלל התפוררות רובם אינם מגיעים. יצר-הקיום, הרצון לחיות על-אף-הכול וכוחות מוסריים, שנשארו בהם חבויים מימים עברו, מעודדים אותם להיאבק על חייהם, לא לסבוע ביוחן-המצולה, להחזיק את הראש מעל השצף-קצף של הנחשול. ומעניין הדבר: אפילו הציניקים שביניהם, כדוגמת החייל רייך שפיו אינו פוסק מללעוג לכל — דוקא הם מצטיינים ביושר ובכנות. מתחת לשיריון הציניות מסתתרת התקוה, שהטוב טרם כלה מן הארץ ושמצויים עוד בגיאדם טובים מהם. לא בכדי נוהג החייל רייך ללעוג לעמוס התמים וליבו רוחש לו חיבה ודוקא הוא מצילו מן החטא.

זהו, לדעת ברטוב, דיוקנו של הצעיר הישראלי, אחרי מלחמת השיחרור. הללו בלבד כביכול, יוכלו להחזיק מעמד ולשמור על צלם האדם, ולא הרומאנטיקנים הפגיעים, המידרדרים מקוטב אל קוטב. לפיכך מפנה הוא את עיקר תשומת הלב לתיאור דיוקנם של הללו, ולא לאידיאליסטים למיניהם. אותם הוא מתאר אצל אורחא כתופעה חולפת, אם גם בלי כשרון.

כאלה הם נדב, ליזור, ממכת, שמעילה. כזה יהיה עמוס אם יצליח לשוב הביתה. לכאורה, מהחיים הם סיפוט אחר, אך כבני אדם, שונים הם זה מזה. ברטוב, המחונן בכשרון לתאר דמות בקיום אחרים, טובע בכל אחד מהם סימני דיוקן משלו, והם יוצאים מתחת עטו חיים ואנושיים מאוד.

רציני ושתקן הוא נדב, הסטודנט השחרור וקדגנו, אשר עיניו אפורות כביכול: אל תשתטו, חברה, אל תהיו ילדים? דומה, כאילו כבדו עליו שנותיו בצבא הבריטי, במדבריות מצרים ולוב, באיטליה. בתגינה במעון הס' סטודנטים, עם קבלת ההחלטה המכרעת באיץ בליל גובמבר, נשארו הוא מפוכח ועצור, מביט בעינים פקוחות על החברה, אינו נתפס לבהלה כדוגמת הפרטיזן סיומקה. המרגיש שהפעם לא יצא חי. אך גם ההתלהבות היא ממנו והלאה. הוא מרבה לשנות — ולשתוק. סולד הוא מן הפוליסטר תמיר, הפילוסוף המתהלך ביניהם. המודארת, מצחו קמוט, כאילו מחשבה אחת חשובה אינה מגעת לטופה במוחו. וגם שפתיו חתומות גוסה לאיקלים החיים בעולם הזה. ולעומת זאת חיבה רבה רוחש הוא דוקא לפרץ, הצעיר הרומאנטיקן הגלגל, המפקד, הגרועי, החש תמיד למלא הכול כמו ידיו במקום להעביד את פיקודיו. בפרץ זה, שהנהו עוד אידיאליסטן, מוצא הוא, כנראה, את

(*) מאמר שני על "השוק הקטן" לברטוב.

על הוף ים-התיכון

עקיבא מודלינגר: